

Die verhale van kinders wat seksuele misbruik oorleef het: 'n Pastoraal-narratiewe ondersoek

C N Malan¹

Departement Praktiese Teologie

Universiteit van Pretoria

Abstract

The stories of children who survived sexual abuse:

A pastoral-narrative inquiry

This article presents the stories of two survivors. These stories show how the survivors were invited to capture “sparkling events” and developed them into preferred stories, and how by living in these stories, they could experience themselves in preferred and satisfactory ways. This article introduces various ways by which the news of empowerment and transformation can be circulated. The stories of these survivors were re-written and transformed by a community of shared experience, and it was through this experience that they could start dreaming about the transformation of their communities realizing how their stories and their journey had the ability to touch and transform the lives of numerous other survivors.

1. INLEIDING²

In die artikel *Fiction writing as metaphor for research: A narrative approach* meld die skrywers, Müller, Van Deventer & Human (2001:78), hoedat Alice Adams se formule vir skryf (“writing”) – ABDCE: vir *Action, Background, Development, Climax, Ending* – hulle getref het as 'n ander manier waarop die verhaal van 'n narratiewe benadering tot navorsing ontwikkel kan word. “What we like about the *writing* metaphor is that it puts emphasis on the wholeness of the research process. It has the development of one consistent story in mind.”

¹ Hierdie artikel is gebaseer op dr C N Malan se PhD-Proefskrif, getiteld “Die verhale van kinders wat seksuele misbruik oorleef het: 'n Pastoraal-Narratiewe Ondersoek”. Die proefskrif is voorberei onder leiding van prof dr J C Müller, Departement Praktiese Teologie, Fakulteit Teologie, Universiteit van Pretoria (2005).

² *Geslagsinklusiwiteit*: Alhoewel ek *hy/hom* gebruik wanneer ek na die terapeut/navorsers/veranderingsagent, asook die seksuele misbruik-oortreder verwys, sluit dit nie die ander geslag van hierdie *rolle* uit nie, so ook verwys ek telkens na die gespreksgenoot/deelnemer/*survivor* as *sy/haar* sonder dat ek die ander geslag van hierdie *rolle* uitsluit.

2. DIE VERHALE VAN KINDERS WAT SEKSUELE MISBRUIK OORLEEF HET

Die aksieveld van kinders wat in hul vroeë kinderjare seksueel gemolesteer is en hul verhale van oorleef en opstaan teen die effek daarvan, het so 'n appél op my gemaak dat ek in hierdie navorsing met hierdie spesifieke aksieveld wil interaksie hê. Lamott (1995:62) skryf: "You begin with action that is compelling enough to draw us in, make us want to know more." Om met die *habitus* of dan aksieveld "Verhale van kinders wat seksuele misbruik oorleef" *op reis* te gaan, het Maughan en Haines (Haines 1954:32) se woorde vir my 'n geleefde en beleefde werklikheid gemaak: "I do not bring back from a journey quite the same self that I took."

Ek was tien jaar oud. Ek het in die oom se woonstel wakker geword ... my ma se boyfriend. Ek het nie klere aangehad nie en my onderlyf was baie seer. Ma was ook daar ... sy sê dit was nie verkragting nie, hy het my net 'die feite van die lewe geleer'. Hy't my ma R500 betaal dat ek nog drie keer by hom moet slaap. Daarna het hy my betaal ... twintig-sente, icing koekies en sulke wit pille.

(Uit die verhaal van een van die *Talitha Kumi*-groepslede)

In 'n poging om misbruik op 'n eenvoudige wyse te illustreer, spring Maxine Joy (1999:147) in haar artikel, *Shame on who? Consulting with children who have experienced sexual abuse*, weg met 'n eenvoudige vertelling van haar seun wat sy pa aanmoedig: "Jump higher than you can", om sodoende sy rooi ballon wat in 'n boom se takke vassit, uit te haal. Wanneer 'n kind 'n volwassene vra om hoër te spring as wat hy/sy kan, verduidelik sy, is dit vir ons snaaks en vermaaklik. En kan die volwassene betekenis daaraan toeken en gerus wees in die wete dat hy/sy die mag het om die versoek te weier. Maar wanneer 'n volwassene van 'n kind verwag *om hoër te spring* as wat hy/sy kan, maak dit geen sin nie. Gewoonlik is dit onregmatig en misbruikend. Joy (1999:147) stel dit soos volg: "Abuse is about the imbalance of power in relationships. The more powerful take advantage of and exploit the less powerful, privileging their own needs and feelings over those of others." Bewustheid hiervan noop my as terapeut en navorser om sensitief te wees daarvoor dat die idees, kenniseenhede en behoeftes van die volwassene dikwels voorrang geniet bo dié van die kind. Hierdie soort van response word dikwels geïnformeer deur onkunde en 'n bewustheid van volwasse aanspraakmaking ("adult entitlement"). Wanneer dit egter voorkom, konstitueer dit 'n volwassene wat van 'n kind verwag *to jump higher than he/*

she can. Joy (1999:148) stel dit dat wanneer ons erkenning gee aan die kinderjare-*reis* en die betekenis wat kinders daaraan toeken, dat ons begin om bewus te wees van wat sy na verwys as "... the politics of adult-child relations".

2.1 Die politiek van volwassene-kind-relasies, en die politiek van misbruik

Die verhale van kinders wat seksuele misbruik oorleef het, illustreer die wanbalans in kennis, kognitiewe ontwikkeling en onafhanklikheid wat tussen volwassenes en kinders bestaan. Voeg hierby die verskille in status, outoriteit, taalvaardighede, emosionele ontwikkeling, lewenservaring, fisiese krag, beweeglikheid, om maar net 'n paar te noem. Joy (1999:149) stel dit soos volg: "Together these constitute enormous power differences between adults and children." Wanneer volwassenes hierdie toedrag van sake sien as 'n posisie waarop hulle kan aanspraak maak eerder as 'n bevoorregte posisie, is dit onwaarskynlik dat hulle op 'n verantwoordbare wyse teenoor kinders in ons samelewing sal optree. Die uiteinde hiervan is dat kinders kwesbaar gemaak word in die noodsaaklike ontwikkelings-*reis* deur hul kinderjare. Linnell & Cora (1993) verwoord dit soos volg: "Child sexual abuse consists of a set of subjugating practices or techniques of power perpetrated against the most vulnerable, dependant and impressionable members of our society."

Seksuele misbruik word gekenmerk deur die ekstreme oortreding en skending van grense, privaatheid en vertroue, en bied dus voortgaande uitdagings en dilemmas in verband met "betrokke raak" ("engagement") by hierdie kinders. Maxine Joy (1999:155) stel dit soos volg: "I regard *engagement* as a process of building and maintaining a therapeutic relationship, which requires continual attention to details, as is required for the development and maintenance of any caring and respectful relationship." Joy (1999:169) maak ook die volgende kosbare opmerking: "Children are wonderful teachers. In their unique way, they have shown me great tolerance as I've struggled under the burden of my *adult blindness* to enter their world of meaning. They have never ridiculed me when I failed to catch on to what they were explaining to me. I have always been given a second chance".

"By definition", skryf Briere (1989:58), "... sexual abuse occurs in a context of powerlessness, intrusion, and authoritarianism." Met *authoritarianism* verwys Briere na verhoudings waarin daar 'n *one up* persoon is wat oor een of ander vorm van beheer en gesag beskik oor 'n *one down* persoon. Briere meen dat die doelwitte van misbruik-gefokusde terapie verder as bloot oorlewing strek, uiteindelik strek dit tot integrasie en self-bevestiging ("self-affirmation"). Briere merk verder op: "It is important for a survivor to

Die verhale van kinders wat seksuele misbruik oorleef het

move from *victim* to *survivor* and beyond.” Retief (Retief & Conroy 1997:43) verwoord hierdie uiteindelijke self-bevestiging as “thriving.” Bass & Davies (1994:24) skryf ook oor *thriving*, “However, it is possible to heal. It is even possible to thrive. *Thriving* means more than just an alleviation of symptoms, more than band-aids, more than functioning adequately. Thriving means enjoying a feeling of wholeness, satisfaction in your life and work, genuine love and trust in your relationships, pleasure in your body.”

In haar artikel *Stories of mothers with differently abled children. A research proposal* (Kotzé & Kotzé 2001:170) maak die skrywer, Ryna Grobbelaar, gebruik van die term “research curiosity”, en verduidelik sy in die voetnota: “Research curiosity is preferred in place of terminology such as *research question* or *research problem*.” Hierop formuleer sy dan ’n paar dinge waaroor sy “curious” is. Haar gebruik van hierdie term (“research curiosity”) en daaropvolgende formuleringe het my laat nadink oor dít waaroor ek self “curious” is in my navorsing. Ek is “curious” oor ...

- ... hoe kinder *survivors* hul geleefde ervaringe (kinderjare seksuele misbruik en die effek daarvan) *storie*, maar ook hoe hulle hulself, hul lewens, hul verhoudinge, hul drome *storie*;
- ... hoe kinder *survivors* daartoe kom om die verhale van hul geleefde ervaringe te vertel te midde van diskoerse wat onder andere geheimhouding en magswanbalanse bevestig in verhoudinge;
- ... hoe kinder *survivors* teen hierdie dominante diskoerse (en die effek daarvan) opstaan;
- ... die ontwikkeling van hul alternatiewe verhale en die invloed daarvan op die onderdrukkende effek van die seksuele misbruik, asook die genoemde meegaande diskoerse;
- ... hoe kinder *survivors* se tot-nou-toe “unheard voices” en vertellings van hul “not-yet-said” en “preferred” identiteite en aksies reeds vertel is en steeds vertel kan word;
- ... die effek daarvan om hierdie verhale in ’n groep (“a community of shared experience”, met die naam ‘Talitha Kumi’) te vertel;
- ... die effek van “insider witness”-wees op hoe elkeen van die kinders hulself verder *storie*;

- ... die transformasiestappe en aksies wat die kinders (moontlik) gaan voorstel en implementeer.

Ek verkies om my te skaar by 'n benadering tot terapie en navorsing wat, soos Alice Morgan (2000:2) dit stel: "... seeks to be a respectful, non-blaming approach to counselling and community work, which centres people as the experts in their own lives. It views problems as separate from people and assumes people have skills, competencies, beliefs, values, commitments and abilities that will assist them to reduce the influence of problems in their lives."

2.2 Die modus van interaksie met die aksieveld

Ek het die fasilitering van oop onderhoude en die beskrywing van werklike gevalle aangedui as die metode waarmee ek die data versamel en weergegee het, aangesien ek reg wou laat geskied aan die deelnemende aard van hierdie navorsing. En omdat ek die *survivors* beskou as "local informants", wou ek aan hulle erkenning gee as die belangrikste bron van inligting vir hierdie navorsing. Ek het ook kollektiewe navorsingsmetodes – vergelyk Fals-Borda (1991:8) benut. Deelnemers het periodiek in openbare bymeakaarkomplekke soos werkswinkels en uitstappies ontmoet. Alhier is inligting versamel en gesistematiseer op groepsbasis terwyl die deelnemers betrek is by 'n wye verskeidenheid van "expressive activities", wat die ondersoek verryk het. Ek verwys na die bespreking onder punte 5.3 "Leagues" as gehoor; en 5.6 "Communities of shared experience".

3. STEMME IN DIE AGTERGROND IS DIKWELS STEMME OP DIE VOORGROND

Volgens Lamott (1995:62) is die agtergrond, "... where you let us see and know who these people are, how they've come to be together, what was going on before the opening of the story." Müller et al (2001:83) merk op dat wanneer ons mense uitnooi om ons nie net van die *nou* te vertel nie, maar om die kamers en plekke van hul verlede weer te besoek, "... we are working on the design of the set", en help ons hulle om die aksie teen 'n bepaalde agtergrond te stel. "... [T]his background is alive with associations and connotations of the past. Therefore working on the design often means revisiting previous situations."

Wanneer ek nie net na *die ontwerp van die stel* wil kyk, te wete verhale, kinders en seksuele misbruik, maar ook *daar-agter*, wil ek aan die leser die volgende twee *stemme* bekend stel, te wete, die *stem* van Amanda Kamsler (*Her-story in the making*, 1990), en die *stem* van Frank Baird. Ek luister graag na Amanda Kamsler se *stem*, aangesien sy in die terapeutiese raamwerk wat sy benut Bateson se kubernetiese opvattinge aangaande

“restraints” (inperkings) en “information” (inligting) as uitgangspunte gebruik. Verder benut Kamsler die gedagte van “text analogy”, soos wat dit deur Michael White ontwikkel is. Hierdie ontwikkeling sien probleme as iets wat vorm aanneem in die taal en gesprekke van hulle wat die meeste gemoeid is daarmee. Mense wat by terapeute aanmeld met probleme fokus dikwels op ’n intensiewe wyse op probleem-deurweekte omskrywing van hulself en hul omstandighede, asook dat hulle uit voeling is met hul eie vaardighede om enige sukses te behaal in die lig van hul probleme en moeilikhede. Kamsler bied dan ’n bespreking van die idee van “double description” aan waardeur die terapeut saam met die kliënt werk om meer omskrywings van gebeure te ontwikkel om sodoende “news of difference which makes a difference” te genereer, dit is, om die inperkinge los te maak en uit te daag, insluitend die inperkende opvattinge (diskoerse) van die patriargale ideologie en die hele area van psigiatriese diagnostisering en klassifikasie.

Ek stel die *stem* van Frank Baird (1996) aan die leser bekend aangesien hy ’n uiters bruikbare (narratiewe) terapeutiese raamwerk in sy werk voorstel. Ek benut hierdie raamwerk om ’n narratiewe benadering tot hierdie aksieveld te beskryf. Vir die doel van hierdie artikel bespreek ek slegs enkele van die momente.

3.1 “Thin descriptions” en die groen lêer

Dun beskrywings verbloem moontlike alternatiewe betekenis. Morgan (2000:12-13) maak die volgende opmerkings: “Often, thin descriptions of people’s actions/identities are created by others – those with power of definition in particular circumstances”, en “Thin descriptions often lead to thin conclusions about people’s identities and these have many negative effects.” Dun beskrywings word dikwels aangebied as ’n *waarheid* aangaande die persoon wat met die probleem worstel, en hul identiteit. Morgan (2000:13) merk op: “These thin conclusions, drawn from problem-saturated stories, disempower people as they are regularly based in terms of weaknesses, disabilities, dysfunctions or inadequacies.” Die *groen lêer* is ’n sprekende voorbeeld van ’n dun beskrywing van iemand se identiteit, in hierdie geval Madilise s’n. Madilise³ is een van die dogters met wie ek gesprekke gevoer het. Madilise is as kind deur haar stiefpa seksueel gemolesteer. Wat sterk

³ *Transkripsies en Pseudonieme*: Met die weergee van transkripsies of gedeeltes daarvan is dit belangrik dat die leser kennis sal neem dat in die geval van Madilise en Chereese nie van pseudonieme gebruik gemaak word nie, aangesien Madilise en Chereese graag hul eie name gebruik wil hê. Vir ander identifiseerbare persoons- en plekname word skuilname (pseudonieme) gebruik. Telkens sal die eerste gebruik van ’n pseudoniem met ’n asterisk [*] aangedui word. Ek verwys kortliks na ’n aanhaling deur Bass & Davis (1988:363-364), “As authors, we were committed to respecting each women’s decision. We wanted each woman’s participation to be an empowering experience for her.”

opval is dat hierdie persoons-/identiteitsomsrywings gedoen word deur persone wat die mag besit vanweë die posisie wat die persoon beklee en/of vanweë akademiese kwalifikasies, en is dit duidelik in die wyse waarop die *groen lêer* en die gepaardgaande verslae deur die *deskundiges* hanteer word, insoverre hierdie dun beskrywings dikwels aangebied word as 'n *waarheid* aangaande die kind en haar identiteit.

Madilise het Elsie* (maatskaplike werker by die kindershuis waar Madilise 'n inwoner is) by haar kantoor kom sien met die versoek om haar verhaal met Elsie self of iemand anders te deel. Madilise het haar lewe beleef as een wat onderdruk word deur *teleurstellings* in haar ma, die effek wat haar ma se skandes op haar naam gehad het, en hoe *hartseer* soms haar lewe wou oorneem. *Teleurstelling* en *hartseer* het in die onlangse verlede tydens 'n netwerk-vergadering, waarby Madilise se ma ook teenwoordig was, opgeduik. Madilise moes in die netwerk-vergadering hoor dat haar ma uitgevang is "op 'n lieg." Sy het geld "geleen" en toe gaan blaas Madilise se stiefpa, Dawie*, die geld op 'n "jol" en kon haar ma nie die geld terugsit nie. Aangesien Madilise naweekwerk doen by die persoon van wie haar ma die geld "geleen" het, was Madilise vreeslik ontsteld omdat haar ma se skandes nou haar (Madilise) naam sou afbreek. Dit was in hierdie konteks dat Madilise opgemerk het dat sy "omgedraai" het teen haar ma. Madilise het vertel hoedat sy "stappies terugneem" van haar ma af, of dan van 'n "useless" mens wees, van 'n Van Rensburg*-wees, af.

3.2 Dominante verhale en diskoerse

Die "pre-written" verhaal waarin die *survivor* nie outeurskap het nie, word beleef as "objektiewe werklikheid", aldus Berger & Luckmann (1966). Dit is in kontras met die voortgaande "subjektiewe" werklikheid wat deur die *survivor* beleef word, 'n werklikheid waarin sy wel reg tot outeurskap besit. Die objektiewe werklikheid of dominante verhaal word beleef as *feit*, en word dit as *die werklikheid* gevestig, terwyl alternatiewe verhale en subjektiewe belewenisse as minder geldig beskou word, en daarvan verwag word om in te pas by *die werklikheid*. Adams-Westcott et al (1993:262) het oortuigend geskryf oor hoedat mense wat gely het onder misbruik, daartoe geneig is om die traumatiese gebeure waaraan hulle onderwerp is, te internaliseer as "inner dialogues", en hoedat hierdie dialoë die interpretasie van daaropvolgende gebeure kleur. Adams-Westcott en ander (1993:262) skryf: "Problems develop when people internalize conversations that restrain them to a narrow description of self. These stories are experienced as oppressive because they limit the perception of available choices."

3.3 Alternatiewe- en voorkeur-verhale

Die kragtige invloed van die dominante verhaal dwing die *survivor* om haar persoonlike verhaal te onderdruk. Konflik kom egter voor wanneer haar persoonlike verhaal meer dwingend vir haar is as die dominante verhaal. Alhier is die *survivor* reeds besig om 'n alternatiewe verhaal te skryf, al word die waarde daarvan nog nie herken of waardeer nie. Alternatiewe verhale vir Madilise sou enige verhaal wees wat haar anders uitbeeld as om 'n "useless" Van Rensburg of 'n onbetroubare koekepan ('n spotnaam wat aan haar ma gegee is oor haar onbetroubaarheid) te wees, verhale wat 'n breër definisie van haar karakter voorsien en wat moontlikhede vir 'n ander of meervoudige plotlyne verskaf. Madilise se voorkeur-verhaal was een waarin sy 'n "vertroubare" (haar eie woord) Ehlers* kon wees en kon opstaan vir haar naam en die waarheid.

3.4 Dekonstruksie van die dominante verhaal

In die dekonstruksie van die dominante verhaal ondersoek die *survivor* die data wat sy voorgesê is om op te merk en te interpreteer deur kulturele en geskiedkundige magte. Sy dekonstrueer die "prepackaged" betekenis daarvan en maak nuwe, meer persoonlik-relevante betekenis van die komponente. Gedekonstrueer, kom die dele van die dominante verhaal nie so dwingend voor as 'n tematiese eenheid nie, en met hul oorsprong ontbloot, kan die gesagsinstansies wat hierdie *feite* geskep en laat voortbestaan het, bevraagteken word. In die bevraagtekening van hierdie gesagsinstansies begin die *survivor* haar eie outeurskap-vermoëns te ontdek. Alhoewel sy nog nie gereed is om 'n alternatiewe of voorkeur-verhaal te skryf nie, is sy reeds besig om vrae te oorweeg wat 'n konteks skep waarin sy in 'n toenemende mate gesag het. Die doel van dekonstruksie van die dominante verhaal in die *survivor* se lewe is nie om haar in 'n outeurskap-rol in te forseer nie, maar eerder 'n uitnodiging om te oorweeg watter verhaal sy eerder sou wou skryf.

3.5 Sparkling events

Uitsonderings is verrassende data wat die *survivor* nie sou kon voorspel deur slegs kennis van die dominant verhaal te hê nie. Uitsonderings verskaf inligting wat die *survivor* inlig oor moontlike alternatiewe verhale.

Uitsonderings is voorheen onopgemerkte uitdrukkings van die *survivor* se outeurskapvermoëns, en besit hierdie uitsonderings die mag van die geleefde belewenisse in haar lewe. Morgan (2000:52) meld: "Sometimes unique outcomes are known as *sparkling events* as they are like events that shine or stand out in contrast to the dominant story." Freedman & Combs (1996:67) bied die volgende omskrywing van "unique outcomes" aan: "Unique outcomes

are experiences that would not be predicted by the plot of the problem-saturated narrative. Once the landscape of the problem has been broadened by mapping its effects on the lives and relationships of the people involved, there can be many openings in which unique outcomes might appear.”

3.6 Eksternalisering van die probleem

Kamsler (1990:23) verwys na Tomm (1989:54) se omskrywing van probleem-eksternalisering as terapeutiese aktiwiteit, “... a linguistic separation of the distinction of the problem from the personal identity of the [person].” Tomm meen dat hierdie proses “conceptual space” skep vir mense om meer effektiewe inisiatiewe te loods om die invloed van die probleem in hulle lewens te ontkom. Die effek van eksternalisering is dat dit ’n begin maak om die negatiewe gevolge van diagnosering en etikettering tot niet te maak. Hierdie aspek is van kardinale belang wanneer met *survivors* van kinderejare seksuele misbruik gewerk word waar daar ’n tradisie bestaan om patologiserende, statiese etikette aan hulle toe te ken.

- Chris: Watse *feelings* gaan daarmee saam as jy sê, “Ek is nie ’n *koekepan* nie, en ek is ook nie *useless* nie, ek is ’n Ehlers”?
- Madilise: ’n Sterk *feeling*. Ek weet ek is nie daai goed nie.
- Chris: Wat is ’n Ehlers?
- Madilise: Joe, ’n Ehlers is baie!
- Chris: Wat beteken daai “Joe!”?
- Madilise: “Joe!” is baie, “Joe!”, dis “Joe!”.
- Chris: Noem my ’n paar dinge van wie ’n Ehlers is.
- Madilise: Sterk, “vertroubaar”, opgewonde oor die lewe ..., ek weet nie, dis net sterk gevoelens, jy het baie *common sense*, jy kan vir jousef dink.
- Chris: Wow!Maar nou wonder ek nog oor die stukkie voor 2001 ... Hoe’t jy *survive*, want dit was die tyd wat dit die slegste was vir julle gesin? Dit was die tyd wat Dawie se drinkery en vloekery en sy afbreek daar was, en die molestering ... hoe’t jy *survive*?
- Madilise: Dit was baie moeilik gewees, dit was hel op aarde.

3.7 Relatiewe invloed van die probleem

Hierdie benadering - vergelyk Kamsler (1990:25), “Relative Influence Questions” – bevat baie waardevolle idees oor hoedat kliënte uitgenooi kan word om hul verhaal oor te vertel op só ’n manier dat hulle toegang verkry tot hul eie vermoëns en vindingrykheid te midde van die probleem. Baird (1996:63) merk op:

Die verhale van kinders wat seksuele misbruik oorleef het

It is helpful to examine the relative influence of the Problem on the survivor's life. In this examination, both the survivor and the therapist have the opportunity to see what effect the Problem is having on the survivor's life. They can also examine what effect the survivor is able to have on the Problem", en "In examining the relative influence of the Problem, the therapist and survivor explore all the ways in which the Problem is interfering with the survivor's efforts to live her life the way she wants.

3.8 Die her-skryf van 'n nuwe verhaal

Die opspoor van ervaringe wat teenoor die misbruik-gedomineerde verhaal staan, nooi die *survivor* uit om te begin om haar eie self-kennis te ontgin. Zimmerman & Dickerson (1996:203) maak die volgende opmerking: "In contrast to the externalized language we use when we speak about problems, we use *internalizing language* that locates the qualities and skills that support these accomplishments inside the young person." Die her-skryf van haar verhaal kan begin sodra die *survivor* 'n uitsondering ontdek en haar vermoë erken om die problem teen te staan. In hierdie gesprekke oor uitsonderings, begin die *survivor* om 'n nuwe verhaal te vertel. Die storie wat Madilise begin vertel het, was een van 'n onafhanklike, lewenslustige en betroubare jongmeisie wat al meer onder die verlamme effek van *Teleurstelling* uit beweeg het. *Teleurstelling*, wat reeds in haar kinderjare sy opwagting gemaak het, het nie net haar reeds stappies laat terug neem in verhouding met haar ma nie, maar in die afgelope tyd het *Teleurstelling* ook gedreig om haar naam af te breek, en wou *Teleurstelling* haar laat glo dat sy 'n "useless" en onbetroubare persoon is. Vrae hier rondom het die ruimte geopen vir die ontdekking dat sy 'n Ehlers is. En het sy met sterk *feelings* bevestig dat sy nie 'n Van Rensburg of 'n koekepan is nie, maar 'n Ehlers.

3.9 Performing meaning

Frank Baird (1996:63) verwoord *performing meaning* soos volg: "Meaning is performed around exceptions. They are contextualized, discussed and acted upon. These discussions and actions, these *performances of meaning*, are the acts of authoring a new and preferred story, a story where the survivor has power, influence and authorship rights." Hoe meer Madilise oor haar nuutgevonde karakter – om 'n Ehlers te wees – gepraat het, hoe meer het sy hierdie karakter as die ware Madilise aangeneem. Stadig maar seker, maar met toenemende snelheid was Madilise in staat om beheer van haar lewe te neem in stede van *Teleurstelling*. Met elke gesprek kon ek sien hoedat Madilise meer en meer in staat is om haarself te handhaaf en aan te bied as 'n "vertroubare" persoon, 'n Ehlers.

3.10 Om die “news of difference” openbaar te maak en die voorkeur-verhaal te sirkuleer

“Performing meaning” in die openbaar bied aan die *survivor* die geleentheid om te skakel met legitieme sosiale magte wat haar voorkeur-verhaal ondersteun. Wier sirkulasie beteken dat die voorkeur-verhaal groter ondersteuning geniet as die dominante verhaal. Ek het die gedagte om ’n sertifikaat te ontwerp aan Madilise genoem aangesien dit moontlik meer legitimititeit en sigbaarheid kon bied aan haar verhaal en belewenisse. Verder sou dit haar in staat stel om hierdie “news of difference” in die openbaar bekend te maak en te versprei.

3.11 “Re-membering” gesprekke en viering

Om te verstaan wat bedoel word met “re-membering” gesprekke is dit van belang dat ons aan mense se lewens dink in terme van ’n klub met lede. Morgan (2000:77) meld: “Re-membering conversations involve people deliberately choosing who they would like to have present as the members of their club, and whose membership they would prefer to revise or revoke.” Die gebruik van die term “re-membering” gaan daarom nie net oor *onthou* nie, aangesien die koppelteken tussen “re” en “membering” betekenisvol is. Wanneer mense probleme ondervind, ervaar hulle dikwels isolasie en diskonneksie van belangrike verhoudinge. Die dominante probleem-verhaal mag heel suksesvol wees om sekere vennootskappe en geskiedenis in die persoon se lewe te minimaliseer of onsigbaar te maak.

Nadat ons die ontwerp van die Ehlers-sertifikaat en die stigting van die Ehlers-klub afgehandel het, het die idee ontstaan om ’n “celebration” (viering) te hou waartydens ons die sertifikate aan die lede van die Ehlers-klub kon oorhandig. Morgan (2000:111) merk op: “Rituals and celebrations mark and celebrate significant steps in the journey away from a problem story to a new and preferred version of life.” Op Vrydag, 11 Junie 2004 het ons die “celebration” gehou. Madilise en ’n vriendin het vroeër die middag hard gewerk om die sitkamer van die huis waar Madilise inwoon by die kindershuis, voor te berei. Hulle het ’n tafel gedek met talle bordjies eetgoed, die beste moontlike koppies en pierings wat ’n kindershuis-huis kan oplewer, en ’n dubbel-laag sjokoladekoek, wat Madilise self gebak en versier het.

4. DIE ONTWIKKELING VAN DIE NAVORSINGSVERHAAL

Die navorsingsproses gaan oor meer as net storie-vertelling. Dit gaan ook oor storie-ontwikkeling. Hoffman (1990:10) verwoord storie-ontwikkeling soos volg: “Together, while talking, interviewer and family may come up with some understandings or ideas that are different from those the family may originally

Die verhale van kinders wat seksuele misbruik oorleef het

have had in mind, and also different from those the therapist may originally have had in mind.” Die narratiewe navorser weet nie vooraf wat die oplossings is of behoort te wees nie. Hy is nuuskierig en wag vir die navorsingsplot om te ontwikkel. Lamott (1995:60) vergelyk dit met ’n Kersfeesboom, waar die navorser homself dikwels in ’n situasie bevind waar hy al die versierings het vir die Kersfeesboom, maar sonder die boom. Alles is reeds daar, maar dit lê rond sonder ’n plot wat dit saambind.

Wanneer ooreengekom is oor ’n voorkeur opening wat relevant en interessant is vir die gespreksgenoot, nooi die terapeut die gespreksgenoot uit om dit in ’n alternatiewe verhaal te ontwikkel. Vir Chereese was *Terugkry* (en “Revenge”) die opening tot ’n alternatiewe verhaal. Chereese het haarself in hierdie verhaal en herinneringe ingebed en sy het hierdie verhaal oor tyd ontwikkel. Dit was telkens vir my opvallend hoedat Chereese, wanneer sy agterkom dat haar vermoë om haar eie verhaal te skryf, erken word, sy *met energie* (haar eie omskrywing) aan die ontwikkeling van hierdie verhaal gewerk het. Nie net kon Chereese die verhaal van hierdie gebeure onthou en vertel nie, sy kon ook ’n spekulatiewe geskiedenis en geantisipeerde toekoms daarop baseer. Alhoewel hierdie toekoms nog net geantisipeer was, het Chereese hierdie nuwe verhaal begin leef. Met elke ontwikkelingsmoment van haar verhaal was Chereese bewus van die transformerende krag in die “re-authoring” van haar lewensverhaal.

4.1 Hipotetiese of spekulatiewe ervarings

Geïsoleerde “sparkling moments” kan maklik verlore gaan of misgekyk word. Die moment dat hulle te voorskyn kom, kan die terapeut hulle gebruik as ’n basis om te spekuleer oor hoe dinge kon gewees het, of hoe dinge moontlik nog kan wees, as ’n manier waarop hierdie “sparkling moments” lewendig gehou en ge-storie kan word. ’n Hipotetiese verhaal kan die basis vorm waarop werklike hede- en toekoms-gebeure gebou word. Chereese se verhaal van *Terugkry* bied ’n uitstekende voorbeeld van ’n hipotetiese verhaal. As narratiewe terapeut is dit vir my meer gepas om eerder hierdie hipotetiese verhaal te aanvaar as ’n weergawe van Chereese se identiteit as enige ander weergawe wat onderdruk en/ of voorgeskryf word deur die probleem-deurweekte verhaal. Veral omdat dit die identiteit verwoord wat Chereese self ’n voorkeur voor het. Die volgende transkripsie toon aan hoedat Chereese se verhaal ervaringsryk en lewendig gemaak is deurdat uitgevra is na detail aangaande gebeure en karakters, asook na dit wat sy gesien, gehoor en gevoel (ervaringsmodaliteite) het. Met “Hoe?”-vrae en betekenis-vrae is Chereese se verhaal verder verryk en ge-*skryf* deur die eksplorering van beide die landskap van aksie en identiteit. Die mees opvallende egter in

hierdie transkripsie is die hipotetiese of spekulatiewe aard van die verhaal. Tog meen ek dat Chereese nie by die “re-authoring” van haar verhaal sou uitkom indien sy nie hierdie *waarhede* aangaande haarself wat in hierdie verhaal na vore gekom het, ge-*storie* het nie.

- Chereese: As ons by die huis was, het ons altyd die deure agter ons gesluit. Eenkeer toe drink hy nog, ek weet nie wat nie, maar dit was sulke sterk drank. Toe sien my sussie Leon* kom uit met 'n paar bottels drank. Toe sê sy vir my: “Hoor hierso sussie, ek dink ons beter kamer toe gaan.” Toe vra ek: “Hoekom?”, toe sê sy vir my: “Want Leon gaan nou weer iets aan ons doen. As ons nie nou kamer toe gaan nie, gaan daar moeilikheid wees”.
- Chris: Jy het gesê sy sien dit raak – het jy dit ook raakgesien wanneer daar moeilikheid kom?
- Chereese: Ek het, as ek dit raakgesien het, het ek al die sleutels van die huis gevat. Dan het ek en my sussie ... sy het hom eenkeer aan die been gebyt.
- Chris: Hmm-hmm.
- Chereese: En toe be-“jump” ek hom, toe bespring ek hom van voor af.
- Chris: Die planne wat julle gemaak het ... Angelica* wat hom byt en jy wat hom be-“jump” – dit klink vir my baie na *Terugkry*.
- Chereese: Ja.
- Chris: Want jy het in jou brief daarvan geskryf, eintlik het jy 'n paar keer in die brief die woord gebruik, en pertinent gesê dat jy hom wil terugkry.
- Chereese: Hmm.
- Chris: So buiten dat julle planne gemaak het om veilig te bly, het julle ook al daai tyd 'n plan gehad om hom terug te kry. Was daai storie 'n *Terugkry*-storie?
- Chereese: Ja, ek dink ook so.

4.2 Om hierdie verhaal na die toekoms uit te brei

In respons op my vraag: “Hoe dink jy kan *Terugkry* se verhaal jou in die toekoms help?”, het Chereese begin om haarself te verbeeld as iemand wat meer en meer vir haarself opstaan, iemand wat baie planne kan maak, en iemand wat braaf genoeg is om dit uit te voer. Zimmerman & Dickerson (1996:77 e v) verwoord dit soos volg in hul hoofstuk *I knew who I was when I woke up this morning*: “What we found is that once persons begin to experience themselves as separate from the problem, and, even more, to understand the problem as existing in a meaning system, they seem to notice

other possibilities spontaneously. They begin to appreciate other self-narratives.”

4.3 Unieke uitkomst

Zimmerman & Dickerson (1996:57) meld die volgende: “However, these possibilities are always present in the client’s experience; they have been lost, not attended to, not stored in memory, not ‘storied’.” Die onderdrukkende aard van probleme neig om mense se ervarings te onderdruk en om hulle blind te maak vir gebeure en bedoelings wat teenoor die probleem staan. Zimmerman & Dickerson (1996:79) merk op: “Another way to say this is that the problem *marginalizes* what could be seen as preferred developments in people’s lives.” Vir Chereese het die omkeer van bang-wees en terug-deins na opstaan en terug-kry nie dadelik gebeur nie. Tog was dit in ons gesprek nie moeilik om ’n unieke uitkomst te vind nie, aangesien haar brief *Terugkry* as ’n “entry point” tot ’n nuwe verhaal gebied het.

4.4 Om aan die “counterplot” ’n naam te gee en om die voorkeur-verhaal te “thicken”

’n Verdere manier waarop hierdie veranderde rigting uitgelig kan word, is om ’n naam aan die “counterplot” te gee. Aanvanklik het Chereese daaraan gedink om haar voorkeur-verhaal *Terugkry* te noem, sy het egter van plan en haar verhaal van naam verander nadat sy geleentheid gehad het om haar verhaal met die *Talitha Kumi*-groep te deel. In hierdie groepsessie het Chereese agtergekom dat *Terugkry* en *Kwaad* soms “buddies” is, en het sy gemeen dat hierdie verbintenis nie haar in ’n rigting sou neem wat haar voorkeur-verhaal sou verteenwoordig nie. Nadat Chereese *Terugkry* se verhaal vertel het, het die *Talitha Kumi*-groep daarop gereflekteer deur betekenis- en identiteit-vrae aan Chereese te stel. Die *Talitha Kumi*-groep is ’n groep tiener *survivors* by die kindershuis wat byeenkom en dien as ’n “community of concern”, of dan ’n “community of shared experience” (kyk punte 5.1 en 5.6). Hierdie vraagstelling-sessie het Chereese se eie betekenis, begeertes, bedoelings en waardes na vore gebring. Dit was tydens hierdie sessie dat die groep opgemerk het dat hulle nou weet dat Chereese baie “guts” het. Hierop het Chereese self die naam van die “counterplot” gemunt as “Chereese het *guts*”.

5. DIE KLIMAKS VAN DIE NAVORSINGSVERHAAL

Lamott (1995:62) skryf soos volg oor die klimaks van ’n verhaal: “You move them along until everything comes together in the climax, after which things are different for the main characters, different in some real way.” Hier is die

nuuskierigheid (“curiosity”) en geduld van die navorser van belang. Hy bring die stel in beweging en wag dan angstig vir die klimaks om te ontwikkel. Müller et al (2001:87) maak die volgende opmerking: “When understanding comes too quickly, it is not to understand at all.”

5.1 “Spreading the news”

Indien dit so is dat mense hul voorkeur *self* konstitueer deur die uitspeel (“performing”) van hul voorkeur-verhale, word dit belangrik dat daar oudiënsies (“audiences”) is vir daardie verhale. Michael White (1988:10) skryf soos volg oor die verspreiding en sirkulasie van die voorkeur-verhaal: “As *self* is a performed self, the survival of alternative knowledges is enhanced if the new ideas and new meanings that they bring forth are put into circulation.” Sodra derglike toeskouers/gehore gevestig is, konstitueer hulle subkulture wat hierdie alternatiewe kennis konstrueer en sirkuleer, kennis wat nuwe lense voorsien waardeur ervaring geïnterpreteer kan word. Hierdie hele proses konstitueer die *opstaan/oproer van onderdrukte kennis* (“insurrection of subjugated knowledges”) waarvan Michel Foucault (1980) geskryf het. Madigan & Epston (1995) stel die term “communities of concern” voor vir derglike deelnemende toeskouer subkulture. Freedman & Combs (1996:286) merk die volgende op: “When we appreciate, utilize, and circulate the hard-won knowledge of the people who consult us, we participate in the creation of *communities of concern* in which problem conquerors’ wisdom is at least important as therapists’ wisdom.” Freedman & Combs (1996:237) maak die volgende kosbare opmerking: “We think that externalizing and antipathologizing practices offer people a different kind of experience in therapy. When therapy becomes a context in which people constitute preferred selves, they have nothing to hide and much to show”.

5.2 Ervaring-van-ervaring vrae

Vir Zimmerman & Dickerson (1996:101) gaan dit oor die vraag: “Wie is die meeste geskik om jou nuwe manier van wees en leef, op te merk?” Hierdie vraag bring daardie betekenisvolle persone en verhoudinge die vertrek binne, en/ of plaas hierdie vrae die kliënt in ’n posisie waar sy haarself kan sien soos wat hierdie betekenisvolle persone haar sien. Michael White (1995), in navolging van Barbara Myerhof, verwys na hierdie proses as “re-membering.” Hierdie proses stel mense in staat om hul lewens te herskryf binne die konteks van hul mees betekenisvolle verhoudinge. Hierdie vrae kan opgevolg word deurdat daardie persone werklik die vertrek binnegebring word, en kan hulle sodoende ’n kragtige gehoor uitmaak vir die ontwikkeling van die alternatiewe verhaal. “Re-membering” gesprekke het ten doel om op ’n kragtige wyse

Die verhale van kinders wat seksuele misbruik oorleef het

hierdie betekenisvolle vennote weer in die lewe van die persoon te inkorporeer en na vore te bring.

Met die aanvang van een van die *Talitha Kumi*-byeenkomste het ek tyd spandeer om met die groep te deel – met haar toestemming – dat Chereese se oupa in die afgelope tyd oorlede is. In die lig daarvan dat ek vanuit haar verhale besef het dat haar oupa vir haar 'n betekenisvolle persoon was, het ek gedink om in die groep erkenning te gee aan haar oupa vir die rol wat hy in haar lewe gespeel het. Ek het die leë stoel wat langs my gestaan het, nadergetrek en aan Chereese en die groep gevra of dit hulle goedkeuring sou wegdra indien ek Chereese se oupa sou nooi om hier by ons te kom sit. Ek het gehoop dat hierdie “honouring”-moment vir Chereese betekenisvol kon wees in die lig daarvan dat sy in ons vorige individuele gesprek die verhaal van “Rubbish”, maar ook die verhaal van “100% werd” ge-storie het. Nadat Chereese en die groep hul toestemming verleen het, het ek aan Chereese gevra of sy nie iets van “Rubbish” en “100% werd” se verhale met die groep – *in haar oupa se teenwoordigheid* – wou deel nie. Chereese het geglimlag en begin om die verhale te storie. Hierop het ek die groep geleentheid gegee – weer met Chereese se toestemming – om aan haar vrae te stel oor die verhale wat hulle gehoor het.

- Groep lid 1: En as hy daai ander goed met julle gedoen het ...?
- Chereese: Jy voel soos “rubbish”... dis soos jy weet hy is die “rubbish”, maar dis jy wat na die tyd soos gemors voel. Jy voel die heelyd vuil.
- Groep lid 2: Jy't gesê ds Chris het jou toe gevra hoeveel werd hy en Bang dink jy is, en toe sê jy hulle het gemaak dat jy altyd sleg oor jouself dink en niks werd voel.
- Chereese: Ja.
- Groep lid 2: Maar jy't ook vertel van *Guts* en dat toe jy hom teruggekry het, toe't jy baie werd gevoel.
- Chereese: Ja, nogals baie.
- Groep lid 2: En jy't vertel dat jy 100% werd was vir jou ma en oupa.
- Chereese: Ja, altyd baie.
- Chris: Chereese, ek het gewonder of oupa, *wat hier by ons sit*, of jy dink hy sal dit nou bevestig dat jy vir hom 100% werd is?
- Chereese: Beslis, hy sal nie eens twee keer dink nie.
- Groep lid 2: Wat kan jy nog van jou oupa onthou oordat jy baie werd was vir hom?
- Chereese: Hy't altyd my geroep: “Kieries, kom hierso!”, en grappies gemaak en stories vertel en so aan.
- Chris: Sê weer daai woord wat jy gesê het, ek het dit nog nie voorheen gehoor nie.

- Chereese: *Kieries* ... my oupa het my altyd geroep: “Kieries ...!”.
- Groeplid 2: Hoekom het hy jou so genoem?
- Chereese: Dit was oor my kirie-beentjies ... dan roep hy my altyd so.
- Chris: Is *Kieries* ’n “memory” wat jy altyd by jou dra, of het jy nou vir die eerste keer weer daaraan gedink?
- Chereese: Nee, ek het baie lanklaas daarvan onthou, eintlik het ek dit al vergeet. Dit was net toe Oupie dit vir my geroep het dat ek dit kan onthou.
- Chris: Nou’s ek nuuskierig, wat het gemaak dat jy nou vir *Kieries* onthou het?
- Chereese: Dis toe dominee die stoel ingesit het dat ek meer goed oor Oupie kon onthou.

5.3 “Leagues” as gehoor

Zimmerman & Dickerson (1996:110) skop hulle bespreking van *Leagues as Audiences* af met die vraag, “What would a performance be without an audience?” Probleme isoleer mense. Deur die daarstel van ’n gemeenskap wat die kliënt ondersteun en haar vordering weg van probleem-verhale na alternatiewe verhale toe, opmerk, word individualiserende psigologieë uitgedaag. Zimmerman & Dickerson (1996:111) maak die volgende waardevolle opmerking aangaande *Leagues*: “They provide a community of support and offer truly *expert* opinions. The idea of leagues is catching on for other problems... for which an alternative body of knowledge may be necessary to offset the cultural truths that are circulating to support the problem.”

5.4 “Insider knowlegde” en “Insider witness group”

Binne *Participatory Action Research* word die deelnemers se wysrede en bekwaamhede – “local knowledge”, ook na verwys as “insider, traditional or popular knowledge” – gewaardeer en gerespekteer, selfs geeër, gevier en geprys. Elden & Chisholm (1993:133) verwoord dit soos volg: “In fact, local knowledge is considered by most participatory action scholars as necessary for valid scientific sense-making as the outsider researcher’s technical expertise and abstract general knowledge.” (Vgl “outsider-witness groups”, Alice Morgan 2000:121, “The people who are recruited to be members of an audience to the conversation between the therapist and the person(s) consulting the therapist are often called outsider-witness groups. Sometimes outsider-witness groups are referred to as reflecting teams when this group is made up of professional colleagues.”)

5.5 “To hook up clients”

David Epston en Michael White (1992:12) het 'n terapeutiese gebruik ontwikkel wat hulle noem “consulting your consultants”, en omskryf hulle dit soos volg: “... encourages persons to document the solution knowledges, and the alternative knowledges about their lives and relationships, that have been resurrected and/ or generated in therapy.” Zimmerman & Dickerson (1996:113) neem hierdie konsep ietwat verder: “One way in which preferred stories can be circulated is for the therapist to *hook clients up* together.” Dikwels, meld hulle, wanneer hulle met 'n kliënt werk, merk hulle op dat sy met 'n probleem worstel soortgelyk aan 'n probleem waarmee 'n vorige kliënt geworstel het, en daarrondom bepaalde kundigheid ontwikkel het. Hulle meld dat dit tipies van hul werk is om kliënte te vra of hulle gewillig sou wees om hul kundigheid met ander te deel, en kontak hulle op 'n gereelde basis vorige kliënt om te verneem of hulle as 'n konsultant sal optree.

5.6 “Community of shared experience”

Dikwels is daar geen ander persone in die lewe van die getraumatiseerde kind buiten die terapeut wat getuie kan wees van die voorkeur-wyses waarop die getraumatiseerde kind haar lewe wil inrig nie, asook van dié treë wat die kind reeds in hierdie rigting geneem het. Die gebrek aan *ánder/nóg buite*-ooggetuies (“outsider-witnesses”) in die lewe van die getraumatiseerde kind is dikwels 'n verlamme hindernis in die te bowe kom van die effekte van seksuele geweld en misbruik. In respons op hierdie toedrag van sake wou ek ander wyses van werk eksploreer waarin ruimtes geskep kon word waarbinne kinders die veranderinge wat hulle aanbring in hul lewens op 'n veel meer soliede wyse kon uitlig, veranker en beleef. Ruimtes waarbinne kinders wat soortgelyke ervarings deurleef het hul kennis, dit wat hulle al geleer het en hul vaardighede met mekaar kon deel. In die werk saam met Madilise en Chereese het ek hierdie konsep ietwat verder geneem, en binne die terapeutiese gesprekke die vestiging en benutting van groepe geëksploreer waarvan die lede gedeelde belewenisse het. Ten opsigte van die werk saam met Madilise en Chereese het ek telkens nie van professionele diensverskaffers of terapeute gebruik gemaak om as “outsider-witnesses” op te tree nie, maar van 'n groep dogters wat ook seksuele misbruik deurleef het (vgl 5.4 “Insider knowledge”). Sodoende het ons telkens ons eie gemeenskap van gedeelde belewenisse geskep.

5.7 Die generering van kennis en die loodsing van transformerende aksies

Ek sou nie hierdie paragraaf, wat iets wil sê van die klimaks van hierdie navorsing, kon afsluit indien ek nie verwys na hierdie aspek van *Participatory Action Research* nie. PAR is met die uitdruklike doel ontwerp om uit te mond in praktiese, sosiale aksies en verandering (vgl McTaggart 1994:318; Rahnema 1990:201). PAR is dus deurlopend besig om die vraag: “Wat is die waarde van hierdie navorsing vir hulle wat bestudeer word?”, te beantwoord. Verder het PAR dit ten doel om aksies te stimuleer wat tot voordeel van en direkte nut vir die deelnemers is, en wat aanleiding gee tot die verbetering van hul eie praktyke en situasies. Die lede van die Talitha Kumi-groep het die volgende voorstelle en inisiatiewe gelys en aangekondig as aksies en projekte wat hulle in hul direkte en die breër gemeenskap wil loods. (Hierdie opmerkings is ’n verkorte weergawe van die voorstelle wat in die groepsbespreking na vore gebring en bespreek is.)

- “Ons hou niks van die geheimhouding oor ons lêers nie, ons wil weet wat daarin geskryf staan. Dis net al die gemors, hofsake en probleme wat daarin geskryf staan. Niks van ons sterkpunte en opstaan teen die *abuse* staan daarin nie”; “Ons moet ons eie *files* kry om ons eie stories in te kan skryf, en dan moet die maatskaplike werkers dit lees”; en “Ons is die *experts* op ons lewens, ons moet hulle *educate* oor wat in ’n *survivor* se lewe aangaan, want hulle weet niks.”
- “Ons moet sulke oop gesprekke in die omgewing se gemeenskappe hou. Ons weet hier’s nog baie vroue en dogters wat *survivors* van kinderjare *sexual abuse* is”; en “Dis hierdie vroue en kinders wat glad nie iets soos maatskaplike werkers het of terapie kan bekostig nie.”
- “Ons kan ander *survivors* hier by die kindershuis of by die skool en huis – in die ‘regte’ wêreld daarbuite - ondersteun en by hulle staan. Ons was daar; ons het dit deur-leef”; en “Ons kan in hulle situasies ingaan.”
- “Hofsake maak ons baie kwaad, hulle dink nooit aan hoe *scared* die arme kinders moet wees nie”; en “Ons wil soos ‘pêlle’ met enige meisie wat by die hof moet wees oor hierdie goed, *join* en haar ondersteun, al ken ons haar nie.”
- “Ons kan vir die koerante en tydskrifte briewe skryf oor hoe erg ons dink dit is dat soveel kinders mishandel, gemolesteer, verkrag en

Die verhale van kinders wat seksuele misbruik oorleef het

ontvoer word. En ons *like* geweld teen vroue en kinders niks. Ons moet ook in die koerante sê dat daar heeltewel te ligte strawwe deur die howe aan molesteerders en verkragters uitgee word”, en “Hulle moet die doodstraf vir sulke ouens terugbring.”

- “Wat van ’n 24-uur “Help-line” waar kinders boodskappe op ’n antwoordmasjien kan los as ons nie die telefoon kan antwoord nie, en dan kan ons so gou as moontlik daarop reageer om daardie kinders te help?”
- “Kan ons nie deur die internet of so iets kontak maak met die *survivors* van *Silent too long* nie?”; “Of van daai slim ouens moet vir ons ’n e-pos of ’n *website* of so iets opsit, dan kan ons die regte inligting daarop sit, en mense kan skryf as hulle hulp en inligting nodig het”.
- “Ons kan by ons skool ’n projek doen waar ons ’n uitstalling hou oor ons *journey* en al die stasies wat ons besoek het”; en “Ons kan dele van ons stories daar skryf, en ons kan die foto’s van ons *celebration* wat ons gehou het daar opsit.”
- “Ons moet sulke gesprekke en besprekings by die skole hou waar ons vir die kinders die regte feite oor *child sexual abuse* kan leer, want *sex education* by die skole is ’n klug. Almal praat net oor AIDS en hulle weet eens niks van *sexual abuse* af nie.”
- “Dan moet ons ook so ’n inligtingsblaadjie skryf wat ons by die skole en ander plekke vir die mense kan uitdeel. Ons kan dit self skryf.”
- “Ons moet vir elkeen wat ons ondersteun ’n reënboog-strikkie gee om te dra, dit sal wys hulle staan by ons”; en “Elke *survivor* kan ’n *T-shirt* dra met *Talitha Kumi* daarop gedruk of iets soos *Breaking the silence. Breaking the secret.*”
- “Ons moet ons eie naweek-kamp soos daai Maggie (Carey)-hulle waarvan dominee ons vertel het, hou, waar ons net oor ons stories kan kuier en van almal se sterktes en planne kan leer.”
- “Ons wil ons eie boek skryf soos ‘Dis ek, Anna’”; en “Ons wil ons eie storie vertel. Ons kan! Ander mense het nie tyd om hulle stories te

vertel nie. As hulle ons stories lees, sal dit soos terapie wees vir hulle. 'n Self-help boek" (vgl *Dis ek, Anna* deur Elbie Lötter [2004]).

- "En ons kan al ons stories en werk en goed mos iewers – hier in dominee se kantoor – bêre sodat ander kinders dit ook kan lees as hulle dit wil gebruik.
- "Of as dominee ons bel, sal ons altyd inkom en met ander dogters gesels oor ons lewens."

6. DIE SLOT VAN DIE NAVORSINGSVERHAAL

Die navorsingsproses kan vergelyk word met die skryf van 'n verhaal, die skepping van 'n boek. Maar die navorsingsproses is nooit net refleksie op hierdie verhale nie, "... it is always a new writing." Navorsing skep sy eie verhaal met nuwe moontlikhede. Daarom eindig narratiewe navorsing nie met 'n samevatting nie, maar met 'n oop einde, wat hopelik 'n nuwe verhaal en nuwe navorsing sal stimuleer.

6.1 *Evanston Family Therapy Center*

In 2000 realiseer een van my drome toe ek die jaarlikse Internasionale Narratiewe Terapie Konferensie in Adelaide, Suid-Australië kon bywoon. Buiten die voorreg om narratiewe *reuse* soos Michael White, Alice Morgan en Maggy Carey daar persoonlik te beleef, was dit ook my voorreg om 'n week-lange werkswinkel van Gene Combs en Jill Freedman by te woon. Sedert hierdie ontmoeting het ek gedroom om ook 'n draai in Evanston te maak. In Augustus 2005 is ook hierdie droom bewaarheid toe my eie reis met Narratiewe Terapie en navorsing my na die *Evanston Family Therapy Center* neem, net buite die asemrowende stad, Chicago. Om die navorsings- en praktykwerk waarmee ek besig is met veral Jill Freedman te kon deel, en om haar daarna deel te hê van die refleksie op hierdie werk, was vir my meer as 'n voorreg. Ek noem alhier enkele tema waarop die groep, onder leiding van Jill Freedman, gereflekteer het: Refleksies op sorg sonder besorgdheid; Spontanëiteit en om soos 'n kind te wees; Om geraak te wees en om teenwoordig te wees; Geslag en om nie 'n bedreiging te wees nie; Om dominee te wees en om deel te wees van die "sisterhood"; Persepsies en vertroue; Die "pervasiveness" van misbruik; "Insider witness teams" en om 'n konsultant te wees; Transformerende aksies; Narratiewe werkswyses; Om op te staan en vennootskappe; "Re-membering", verbintnisse en netwerke.

Die volgende transkripsie is 'n verkorte weergawe van een van hierdie refleksie-temas: *Refleksies op besemstokke en ballonne*.

Die verhale van kinders wat seksuele misbruik oorleef het

- Mary: I was moved by the balloons being released and how I had this image of them floating and dropping, and somebody picking them up and looking at them. It's almost like an invitation to belong to a group of supporters against abuse. And I also wondered what these girls experienced when they released the balloons, if they had a sense of freedom, this is the feeling that I had, but I just wondered what their experiences were with that release - was it freedom, a relieve or what it was?
- Jill: So, Mary I'm interested in going back a little to the first part about what you said about an invitation for others to join, and I guess I was just wondering if you thought that others would be interested in joining, or what you were thinking about that invitation and other people?
- Mary: Well, I know personally I'm very interested in joining and in a way I feel like that balloon touched down on me I was able to pick up the balloon. Yes, I would like to be an anti-abuse supporter as well.
- Jill: What does that mean to you to feel like that balloon came down and you're joining?
- Mary: Oh, its a really special feeling for me to feel joined with that group. I admire these young girls so much and their courage to talk about the abuse, and invite other people to talk about their stories.

Ek wil – as ek mag – 'n mede-reisiger van hierdie dapper survivors wees in hul ontdekkingsreise na alternatiewe verhale en aksies.
Ek wil – as ek mag – 'n mede-verteller word van hierdie uitkomstige en alternatiewe, voorkeur verhale.
Ek wil – as ek mag – 'n mede-aktivis word in die transformasie van hul lewens en verhoudinge, omstandighede en gemeenskappe.
En om te dink dat my gidse op hierdie reis meerendeels twee kinders was. Dit sê steeds baie oor die avontuurlikheid van hierdie reis, maar ook iets oor respek, en beslis iets oor bewondering.

Literatuurverwysings

Adams-Westcott, J 1993. Commentary on J L Zimmerman & V C Dickerson, Bringing forth the restraining influence of pattern in couples therapy, in S Gilligan & R Price (eds), *Therapeutic conversations*, 215-217. New York: Norton.

- Baird, F 1996. A narrative context for conversations with adult survivors of childhood sexual abuse. *Progress: Family Systems Research and Therapy* 5, 51-71. Encino, CA: Phillips Graduate Institute.
- Bass, E & Davis, L 1988. *The courage to heal: A guide for women survivors of child sexual abuse*. New York: Harper Perennial.
- Bass, E & Davis, L 1994. *The courage to heal: A guide for women survivors of child sexual abuse*, 3rd Ed. New York: Harper Collins.
- Berger, P & Luckmann, T 1966. *The social construction of reality*. New York: Doubleday.
- Briere, J 1989. *Therapy for adults molested as children*. New York: Springer.
- Carey, M 1998. Communities of shared experience. *Gecko: A Journal of Deconstruction and Narrative Ideas in Therapeutic Practice* 1, 35-43. Adelaide: Dulwich Centre.
- Elden, M & Chisholm, R F 1993. Emerging varieties of action research: Introduction to the special issue. *Human Relations* 46(2), 121-142.
- Epston, D. & White, M. 1992. *Experience, contradiction, narrative, and imagination: Selected papers of David Epston and Michael White, 1989-1991*. Adelaide, Australia: Dulwich Centre Publications.
- Fals-Borda, O 1991. Remaking knowledge, in O Fals-Borda and M A Rahman (eds), *Action and knowledge: Breaking the monopoly with participatory action research*, 146-164. New York: The Apex Press.
- Freedman, J & Combs, G 1996. *Narrative therapy: The social construction of preferred realities*. New York: W W Norton.
- Foucault, M 1980. *Power/Knowledge: Selected interviews and other writings*. Middlesex: Peregrine Books.
- Haines, H E 1954. *Living with books*. New York: New York University Press.
- Hoffman, L 1990. Constructing realities: An art of lenses. *Family Process* 29, 1-12.
- Joy, M 1999. *Shame on who?: Consulting with children who have experienced sexual abuse*, in Alice Morgan (ed), *Once upon a time: Narrative therapy with children and their families*, 145-172. Adelaide: Dulwich Centre.
- Kamsler, A 1990. Her-story in the making: Therapy with women who were sexually abused in childhood, in Durrant, M & White, C (ed), *Ideas for therapy with sexual abuse*, 9-36. Adelaide: Dulwich Centre.
- Kotzé, E & Kotzé, D 2001. Telling narratives, doing spirituality, in Kotzé, E & Kotzé, D (eds), *Telling narratives*, 1-14. Spellbound Edition. Pretoria: Ethics Alive.
- Lamott, A 1995. *Bird by bird: Some instructions on writing and life*. New York: Anchor Books.
- Linnell, S & Cora, D 1993. *Discoveries: A group resource guide for women who have been sexually abused in childhood*. Australia: Dympha House.
- Lötter, E 2004. *Dis ek, Anna*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.
- Madigan, S & Epston, D 1995. From "spy-chiatric gaze" to communities of concern: From professional monologue to dialogue, in S Friedman (ed), *The reflecting team in action*. New York: Guilford.
- McTaggart, R 1994. Participatory action research: Issues in theory and practice. *Educational Action Research* 2(3), 313-337.
- Morgan, A 2000. *What is narrative therapy?: An easy-to-read introduction*. Adelaide: Dulwich Centre.

Die verhale van kinders wat seksuele misbruik oorleef het

- Müller, J, Van Deventer, W & Human, L 2001. Fiction writing as metaphor for research: A narrative approach. *Praktiese Teologie in Suid Afrika* 16(2), 76-96.
- Rahnema, M 1990. Participatory action research: The "last temptation of saint" development. *Alternatives* 15, 199-226.
- Retief, Y & Conroy, B 1997. Conscious empowerment therapy: A model for counseling adult survivors of childhood abuse. *Transactional Analysis Journal* 27(1), 42-48.
- Tomm, K 1989. Externalizing the problem and internalizing personal agency. *Journal of Strategic & Systemic Therapies* 8(1).
- White, M 1988. Saying hullo again: The incorporation of the lost relationship in the resolution of grief. *Dulwich Centre Newsletter*, Spring, 7-11.
- White, M 1995. *Re-authoring Lives: Interviews and essays*. Adelaide: Dulwich Centre.
- Zimmerman, J L & Dickerson, V C 1996. *If problems talked: Narrative therapy in action*. New York: The Guilford Press.